

UDC: 821.163.41.09-1 Брадић С.(049.32)

Stefan P. Pajović*

Univerzitet u Novom Sadu

Filozofski fakultet

RAZGOVOR ZAŠTIĆEN OD ZARADE**(Stevan Bradić, *Jastog*, Novi Sad: Prelom, 2021)**

Nakon romana Viktora Serža, *Radanje naše moći* i pamfleta Ane Vilenice, *Ovo može svakome da se desi: iskustvo borbe protiv prinudnih iseljenja*, mlada novosadska izdavačka kuća Prelom donosi nam prvi pesničku knjigu iz edicije „Slobodni stih“. Posle dva prozna društveno-angažovana dela, IK Prelom je odlučila da u stihu nastavi borbu za društvene promene za koje se zalaže, pa je tako sprovedila i humanitarne akcije sa subotičkim ogrankom združene akcije „Krov nad glavom“.¹

Jastog je treća zbirka pesama Stevana Bradića, docenta sa Odseka za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Novom Sadu i pre svega mladog mislioca čija je profesionalna karijera „borba za prevazilaženje datog društvenog i ekonomskog sistema“, što je ujedno i krilatica IK Prelom osnovane 2020. godine. Pedeset pesama odeljenih u šest ciklusa svojom formom podsećaju na prethodnu zbirku

* stefan@capsred.com

¹ Magločistač. (2021, 14 januar). Akcijom “Knjiga solidarnosti” Prelom izdavaštvo podržava subotičku inicijativu „Obrok solidarnosti”. Dostupno preko: <https://www.maglocistac.rs/subotica/akcijom-knjiga-solidarnosti-prelom-izdavastvo-podrzava-suboticku-inicijativu-obrok-solidarnosti> [27.8.2021]

autora, *Na zemlji*. Primetno je da od prve zbirke *U kotlarnici: pesme* koju je izdala novosadska Adresa 2013. godine, postepeno raste interesovanje za Bradića kao pesnika, a ne samo kao mislioca. Doduše, većina prikaza i kritika se mogu naći na internetskim portalima, odnosno društveno-angažovanim blogovima, tako da nisu interesantna akademskoj misli. Pesme u *Jastogu* nisu naslovljene, već numerisane, sa izuzetkom ciklusa „Odaje“ i „Jastog“ u kojima pesme sadrže podnaslove. Drugi ciklus „Iščekivanje“ služi se svakodnevicom kako bi raskrinkao mnogo dublje probleme. Metafore roštilja ili šrafcižera govore o tome kako čovek može biti rob sistema tokom najbanalnijih radnji, ali kako te iste radnje (u trećoj pesmi ciklusa opisan je odlazak na roštiljanje) mogu biti pesnički motiv koji upućuje na međuljudske odnose, poput ljubavi između partnera.

Kao i u zbirci *Na zemlji*, odsustvo znakova interpunkcije čini čitavu zbirku lako čitljivom, što je pesnik svesno primenio opkoračujući ne samo stihove, već čitave pesme. Navešćemo samo poslednji stih prve i početni stih druge pesme iz ciklusa „Kovitlac svetlosti“:

„...uključeni u zvono poput metalane opne
 što se zatvarala svuda
 oko nas /
 osluškujem muziku zrikavaca...“ (41-42).

Čitljivost zbirke proizilazi iz Bradićeve želje da jezik *Jastoga* bude neposredan do te mere da se pesnik metakritički obraća čitaocu recima:

„kada pišem
 ne umem da ispričam priču kao neki drugi pesnici
 možda bi trebalo jer vidim kako je prijatno pratiti reči
 kada se nižu jedna za drugom u nekom
 izmišljenom redosledu
 ...
 ali meni to kao da ne polazi za rukom
 i svaki put kada pokušam umesto priče nastane lavina slika...“ (75).

Ciklus „Odaje“ predstavlja narativne pesme ispisane u stilu Volta Vitmana u kojima pesnik opisuje svoje iskustvo raznoraznih meta koja je posetio, od Bamberga do Pečuja. Kako je to pesnik sam priznao na novosadskoj promociji održanoj u knjižari

„Bulevar buks“ 22. juna 2021. godine, njegove impresije sa putovanja bile su dovoljno ritmičke da se pretoče u pesme, a ne u prozne putopise. Primera radi, za Bradića su razgovori posetilaca koji puše na terasi konačišta/hostela u Utrehtu dovoljno zanimljivi da se pretoče u poeziju, što ide u prilog tome da ume da pesnički promatra svet oko sebe, ne samo na makro, već i na mikro planu.

Završni ciklus „Jastog“ predstavlja najautentičniji deo zbirke. Jednovremeno, on sažima sve (društveno-orijentisane) motive iz prethodnih ciklusa i pesnikov lični svetonazor lišen klasne borbe. Metafora jastoga je razjašnjena u eponimnoj pesmi koja okončava ciklus: jastog je nedvosmislen simbol slobode, jer „njegova klešta nemaju gumene trake i niko ga još nije namamio u metalni kavez“ (100). Ipak, pesnik ne peva o jastogu na dnu mora, već jedinki koja je zalutala u „odvratni francuski vrt“, gde bi mogao preplašiti koga. Posredi je vrsna metafora lovine, jer je jastog u svom prirodnom staništu lak plen za ribare koji love jastoge od Norveške do Novog Zelanda. Američka televizijska stanica *Diskaveri* čak ima serijal pod nazivom „Smrtonosni ulov: Ratovi oko jastoga“ u kome gledaoci mogu da iz prve ruke vide kako se jastozi hvataju u kaveze. Ako su odgovarajućih dimenzija, onda ih ribari bace u bazen u potpalublju kako bi bili sveži kada stignu na riblju pijacu u luci. Kada se prikažu na ovakav način, jastozi deluju beznačajno i bezopasno, ali kada samo jedna jedinka nesputanih klešta zaluta u vrt koji treba da bude vrhunac civilizacijskog ustrojstva, onda ona postaje izvor straha za posmatrača/gledaoca.

Pesnik nam poručuje da se ne plašimo, već da se radujemo jer „jedino njegova tvrda ljuštura / može da razori / uređenost ovoga parka“ (Ibid.). Nije slučajno *crveni* jastog zalutao u *francuski* vrt, jer to je savršen simbol revolucije, odnosno pretnje koju komunizam predstavlja svakom kapitalističkom društvu. Vladislav Petković DIS je pitao svoje savremenike: „Kuda ćemo od svetlosti i od suda“, dok Bradić kroz jastoga pita i upozorava šta će biti sa prividno uređenim društvima kada gonjeni zglavkari/ljudi sa dna napuste istorijske kaveze i pojave se na zelenoj travi gde se vidi snaga njihovih mišica.

Kako je ovde reč o društveno-angažovanoj ili makar društveno-svesnoj poeziji koja je kritična prema neoliberalizmu, korice zbirke su najbolji primer isprazne komercijalizovanosti savremenog društvenog poretka koji Bradić kritikuje. Naime, na zadnjoj korici zbirke stoji odlomak iz treće pesme prvog ciklusa „Kao pokidano lišće“:

„koliko košta ova knjiga
 400 ili 500 dinara
 možda više
 držiš je u rukama
 ali ja vidiš u tome nisam imao nikakvu reč
 niko me nije pitao koliko vredi rad
 u nju utrošen
 verujem ti da si je kupila
 dobra čitateljko
 ali ja bih ti je možda i poklonio da si me pitala
 na vreme“ (9).

Sa druge strane (bezmalo doslovno), naveden je neobičan podatak o „Obradi knjige“, pa tako čitalac saznaje koji su fontovi u upotrebi, koje su mašine korišćene za štampanje, kao i da je papir na koricama: „Mondy nepremazani 300g“. Ironija leži u tome da te iste korice već nakon par čitanja dobiju *duple* zečje uši i zaštitna prijanjajuća folija odlepi se sa rikne (ovo je bilo primetno i tokom pomenute promocije). Osim što novosadska štamparija „Novi obrt“ treba dobrano da poradi na kvalitetu štampe, ovakva sudbina knjige jeste nešto je Bradić predvideo kroz stihove:

„želim
 da me objavi najveći privatni izdavač u zemlji
 želim tvrde korice da zaštite ove besmislene reči
 crvene i crne
 i distribuciju dostojnu dobitnika ninove nagrade...“ (15).

Iako na mahove kroz stihove provejava nepatvoreni socijalizam, *Jastog* je uspela metafora savremenog kapitalističkog društva izražena kroz svakodnevne radnje, od očijukanja gostiju hostela do ugradnje police. Primetno je i pesničko sazrevanje Stevana Bradića i možemo se sa pravom nadati da će motivi iz ciklusa „Jastog“ biti semantički obrazac za četvrtu zbirku poezije.

Datum prijema: 20. 07. 2021.

Datum ispravki: 27. 08. 2021.

Datum odobrenja: 02. 09. 2021.